

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov na vračamo. Nefrankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročnina letno 60 din za inozemstvo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davek posebe. Pošt. šek. rač. 11.153. Telefon 4586

Ob otvoritvah novih šol

Drugo leto bomo praznovali lahko sedemdesetletnico šolske obveznosti v Sloveniji. Če prebiramo anale iz one dobe, ko so se začeli graditi temelji splošni ljudski izobrazbi in ko se je začel neizprosni boj nepismenosti, bomo s presenečenjem ugotovili, da je bila šolska obveznost Slovincem bolj vsiljena kot pa priborjena po neodoljivi ljudski volji. Izšla je iz programa avstrijskega liberalizma, zaradi česar so se slovenski ljudski zastopniki v tedanjem avstrijskem parlamentu nemalo krat znašli v družbi z nemškimi in drugimi konzervativci v skupni fronti proti tej liberalni šolski politiki. »Posrečilo« se jim je zato tudi, da so v sledečih desetletjih novelirali prvotni zasnutek šolske obveznosti precej na slabše. Res je sicer, da se danes o tem problemu ne morejo izrehati absolutne sodbe in obsodbe, ker se da vsako novo gibanje pravično in nepristransko oceniti le s popolnim upoštevanjem sočasnih razmer, vendar pa ostane zgodovinsko dejstvo, da si slovensko ljudstvo ni priborilo splošne šolske obveznosti, marveč mu je bila skoroda oktroirana. Prav zaradi tega dejstva je imela slovenska ljudska šola dolga desetletja pred seboj zelo trnjevo vzgojno pot. Vzdrževanje šolstva in učiteljstva je padlo na občine in dežele ter je občutno obtežilo ramena davkoplačevalcev a novo finančno breme je poleg še načelnega nasprotovanja silno oviralo razvoj slovenske ljudske šole. Ni potreba še posebej naglašati, da je najhujšo težo tega odpora moralo nositi zlasti prvo učiteljstvo v Sloveniji.

Marsikatera učiteljska življenjska pot je bila zaradi tega na gosto postлана z bodečim trnjem in marsikatero učiteljevo življenje je bilo bolj mučeniško, kot onih, ki so jih kot družbi nevarne individuje zapirali med štiri stene državnih zaporov.

Toda bodimo filozofi in tolažimo se z resnico, da je bil še vsak začetek težak; vendar pa nočemo, da bi slovenska javnost popolnoma pozabila, da je bil ravno učitelj največja žrtev teh začetniških težav.

Splošen družabni razvoj je pa korakal nemoteno svojo pot. Že naslednja slovenska generacija, ki je izšla iz novo osnovane splošne ljudske šole, je gledala drugače na to vprašanje kakor njena predhodnica. Načelna nasprotovanja so se počasi umaknila boljšemu pojmovanju te ustanove, čeravno je bilo treba zaradi finančnih bremen premagovati vedno in vedno nastopajoče ovire.

Razvoj časa, zlasti pa gospodarska nujnost zadnjih desetletij je prepirala še zadnjega zakrknjenega starokopitneža, da se nepismeno ljudstvo dandanes ne more več uspešno boriti za svoj obstanek ter da mora neizobražen narod služiti kvečjemu kot gnoj za kulturo in blagostanje tujih gospodarjev.

To je danes obče priznana resnica: potrjujejo jo od zgoraj in od spodaj in ni ugovora proti njej. Učitelj je postal splošno priznan in potreben kulturni delavec in ne več nepotrebno zlo, vsiljeno slovenskemu ljudstvu po sili kake tuje volje in še bolj tuje ideologije. Skratka: kulturna nujnost, proti kateri se morejo boriti samo še samomorilni kandidati.

Sad tega spoznanja je danes skoraj stodoletna pismenost slovenskega ljudstva. Vsak nepristranski zgodovinar in resničljub bo moral ugotoviti, da je prispevalo k temu spoznanju slovensko učiteljstvo levov del, in da je prav to učiteljstvo položilo na oltar splošne ljudske izobrazbe nešteto solze, iztisnjene v njegovem življenjskem boju proti goram zle volje in nezaznavanju.

Se vedno se grade nove šole; podirajo prvi skromni hramovi ljudske prosvete ter se na njihova mesta postavljajo novi domovi, ki naj sprejemajo vedno nov dotok slovenskega narasčaja, naj mu nudijo vedno več in boljše izobrazbe ter istočasno higiensko in duševno primerne lokale. Nova doba stavlja večje in večje zahteve na narode in posameznike in tem zahtevam se ne sme zoperstavljati nihče, ki noče svojemu narodu ovirati prost in uspešen razvoj v svetovni tekmi.

Tudi če bi ljudstvo tega ne hotelo, bi bila sveta dolžnost slehernega rodoljuba, da mu to pove in zabičuje, če treba tudi sedemdesetkrat sedemkrat.

Kako naj se s to dolžnostjo in krvavo resnim dejstvom strinjajo razni govori ob otvoritvah naših novih šol, ko se ne pozablja poudarjati poštrevnost ljudstva ob novih bremenih, za katero bi mu moralo biti hvaležno zlasti učiteljstvo. Napredno ljudstvo postavlja prosvetne domove za sebe in ne za učiteljstvo. Ljudske šole dvigajo izobrazbo ljudstva in ne učiteljstva. Dolžnost učiteljstva je skrbeti za to, da bo pomenilo vsako novo šolsko poslopje resnično nov napredek v ljudski izobrazbi, ni pa njegova dolžnost s hvaležnostjo sprejemati dar, ki si ga je ljudstvo darovalo sebi in ki ni bil, ne more in ne sme biti namenjen učiteljstvu.

Kako se godi učitelju dnevničarju

Mnogo je vprašanj, o katerih razpravljajo učitelji na zborovanjih, v listih, v privatnih razgovorih in zasebni korespondenci. »Učiteljski tovariš«, naš stanovski list, je poln člankov o vsem mogočem. Vsaka, tudi mala zadevica, najde v listu primeren prostor, le o učiteljih dnevničarjih se je pisalo doslej še zelo malo, menda samo v navedenih resolucijah, kjer je postavljena zahteva, naj se dnevničarsko vprašanje reši.

Mislím, da je del krivde, da se o dnevničarjih tako malo piše, med nami samimi. Kdo se bo pa brigal za nas, če se ne bomo mi sami? Kdo se bo postavil za naše pravice, če ne mi sami? Kdo bo povedal javnosti, kaj vse se skriva pod imenom »dnevničar«, če ne mi sami? In menda se do sedaj nihče izmed nas ni potrudil, napisati nekaj vrstic o tem, tako zelo perečem vprašanju.

Dnevničarjev je menda zdaj v učiteljski službi nekaj nad 40. So banovinski nastavljenici in prejemajo za poučevanje na osnovnih šolah mesečno nagrado v znesku 850 din, toda z odtegljaji. Ti znašajo mesečno din 57,50, če je pa plačati kuluk, še din 5,— več, t. j. dvakrat na leto din 62,50. Čistega izplačila prejme torej dnevničar mesečno din 792,50 ali pa din 787,50.

Dnevničar ne prejema stanarine in nima pravice do naturalnega stanovanja. Ne prejema kuriva niti prispevka za kurivo. Od 1. jan. 1938., oz. 1. junija 1938. ima pravico do 6 neomejenih polovičnih voženj na železnici, v daljavo 20 km pa je število polovičnih voženj neomejeno. Z din 792,50 ali din 787,50 mora torej dnevničar hraniti sebe in družino (če jo ima), mora se obuvati, oblačiti, plačevati stanovanje in kupovati hrano. Skrbeti mora za potrebne stvari za šolo, izobraževati se mora, paziti mora, da je dostojno obločen in obut, da ne vzbuja pohujšanja itd.

Poglejmo si nekoliko proračun takega srečnega učitelja: Mož je poročen in ima enega otroka. Poučuje na vaški štirirazrednici. V šoli je eno samo stanovanje, v njem biva šolski upravitelj. V vasi je težko najti stanovanje; dobil je le eno sobo, 4 m široko, 5 m dolgo, 60 m² zraka. Oprava v sobi je gospodarjeva, ki se je izselil z družino v kuhinjo, da ima učitelj prostor. Ker nima mesta, kamor bi spravil svojo opravo, mora učitelj rabiti gospodarjevo in ne svoje. Za sobo z opremo plačuje mesečno din 150,—. Za obrabo spodnje posteljnine še din 30,—.

Slovenski učitelji želimo le, da bi se slovensko ljudstvo spominjalo sebe in svojih kulturnih potreb, da bi si nikdar ne odtrgovalo od duševne hrane ter si tako zagotovilo vsa jamstva svojega kulturnega in gospodarskega blagostanja. V srečnem narodu bo tudi učiteljstvo srečno, ker se bo veselilo njegove sreče. Iz srca želimo, da bi si moglo v bodočnosti postavljati še lepše in dostojnejše učilnice ter ne bomo prav nič užaljeni, če ob tej priložnosti tudi popolnoma pozabi na svoje učiteljstvo.

Saša Ličin:

Prisega

Prvi je imel več sreče, drugi zopet manj. Prvi je zapravil tri, drugi polnih pet let, preden je čital črno na belem, da je konec čakanja in negotovosti. Pet let vpraševati vsak dan pismo: »Prosim, je kaj za mene?« Če je pismo prišlo pri volji, ti v veseljem smehljajem pove: »Ne nič, drugič!« Včasih ga tepe dež ves dan po potih in takrat ti zabrunda po svoji misli si zraven dobro ali slabo. Ti, učiteljski abiturient, potpi od ljubega zraka v primeru, da nimaš nikogar, ki bi te vzdrževal še nadaljnjih trinajst let...

Moj ljubi Bog! Potem pride nekega dne čisto nepričakovano, dolgo zaželeno: Dekret...

Morda od predolgega čakanja, drugemu od preveč nakopičenega gorja, tretji sam ne ve, zakaj se je za trenutek vstavilo srce prav do bolečine, ki je napolnila mladostne oči s solzami. Menda se v tistem trenutku prebude vse one dolgozapoostavljene sile polne idealizma in vere v lepo in dobro, ki so morale za pet let nazaj v človeka. Morale? Morda tudi zavest, da si postal človek, na katerega se bo pet in trideset let obračalo morje otroških oči z zaupanjem in vero? Morda zato, ker bodo čez par dni oni mali v prvem klicu: »Prosim, gospodična učiteljica!« in tebi bo tedaj toplo pri srcu ob tem zaupanju? Morda? Morda zato, ker človek v sreči odpušča vse, tudi one krivice, ki jih je čutil tri, štiri, pet let.

Kmalu nato pridejo prve skrbi. Kje je Razdrto? Kje je Sladki hrib? Kje so Križarji? Kje so Ravne? Dve sto novih imen, dve sto novih usod, dve sto mladih ljudi, idealistov.

Potem pridejo druge skrbi: ko si že vse natančno pregledal, kaj pojde v kovček, si ugotovil, da ti manjka še vsega za začetek.

Skupno din 180,—. Okoliški tovariši se čudijo: tako drago. Toda, to je najcenejše v vasi. Soba je edini prostor, s katerim razpolaga. Je obenem spalnica, kuhinja, shramba, klet, veža itd. Prijazno, kajne. Drva so po din 45,— m³. Slaba, mehka. Trda po din 112,50 m³. Kuri mehka, 2 m³ na mesec, din 90,—. Skupno, stanovanje in drva, din 270,—. Ostane od din 792,50 še 522,50, s katerimi naj se hranijo, oblačijo, obuvajo 3 ljudje. Kako se to more, naj si misli vsak, če mu povem, da ni prav nobena stvar cenejša kot v Martboru ali Ljubljani. Mleko po din 2,— liter, in še kakšno mleko. Pa še sreča, da ga dobiš. Krompir din 0,75 za kg, jajca različno, v zimi din 1,—, poleti din 0,50, moko moraš itak kupovati v trgovini, ker jo še kmetje kupujejo, meso, goveje po din 12,—, svinjsko po din 16,—, sladkor, kava, sol itd., vse po isti ceni kot drugje. Blago pa še nekoliko dražje, pač radi oddaljenosti. Novi podplati na čevlje: din 25,—, 30,—. Pa kaj bi našteval. Tisti ostane din 522,50 zgine za najnujnejše in ga še nedostaja. Seveda, tedaj se ne kupi sladkorja, ker kava se lahko tudi grenka pije. Stiska se pri soli in se je neslan krompir v oblikih, čevlje namaže s sajami, teh je dosti in zastoj. Pere brez radiona in mila, v čisti vodi, ki je je pa tudi malo, večinoma je od ilovice blatna. Nosi se stara, krepko zakrpana obleka, nogavice se popravlja in iz dveh naredi ena. Itd. itd. itd.

Naj vsakdo pomisli le na svoje dohodke in izdatke, pa bo spoznal v kakšni suknji tiči dnevničar.

Niso vsi dnevničarji enaki. Nekateri so bili nastavljeni prej, ti prejemajo boljše nagrade, ki so se jim tudi pri zadnjem zvišanju zvišale, nekateri pa po letu 1932., in ti so najslabše plačani uslužbenci v državi. Med temi so zopet razlike: po starosti. So mlajši in starejši tovariši. Mlajši so bili sprejeti v službo pač zato, da so jim dali nekako zaposlitev kmalu po maturi, da so jih rešili brezposelnosti, da so pomogli revnim družinam z razbremenitvijo skrbstva za izsolane otroke itd.

Ali smo za celibat?

Glavna misel članka »Nesrečni celibat« v prejšnji številki »Učiteljskega tovariša« je tale: Učiteljce naj se bore za to, da dobe po 10 letnem službovanju v primeru poroke pokojnino. Drugi predlog pa je, naj se podaljša službena doba za dosegajočo pokojnino na 20 let in naj se upokojijo vse poročene učiteljice, tudi one, ki po sedanjih zakonskih odredbah še imajo pravico ostati v službi. Tovarišica načelno ni proti celibatu, češ, gospodinjstvo in materinstvo je poklic, ki zahteva celega človeka in je zato najbolje, da pusti poročena žena službo.

Že večkrat so se pojavili v naši javnosti glasovi, ki pričajo o ganljivi skrbi za učiteljice-gospodinjke in matere. Ta skrb pa se omejuje le na to, kako bi poročene učiteljice izri-

V treh letih si strgal obleko, ki je bila nova pri zeleni mizi, dežnik je ogledal čas, ko si čakal pismo. Koliko časa? Danes se ne šteje več, danes se potuje. Ta v Razdrto, oni v Sladki vrh, tretji v Križarje, četrti v Ravne, peti, šesti... novemu življenju nasproti.

Ce si imela srečo, najdeš za tovarišico znanko iz dijaških let. Bledo se je spominjaš. Pet let pred teboj je končala in sedaj že ve, da bosta skupaj delili usodo na isti šoli. Človeku se zdi, da ni nič tistih oficialnosti, na katere se je pripravljala že v vlaku. Ne, krepak stisk rok, dobrodošlica, tebi enaka tovarišica ali tovariš te spremlja v šolo od postaje. V Razdrto je tri, v Križarje dve, v Ravne je uro peš poti. Človek si potem uredi dom, kakor pač ve in zna. Ta bolje, oni slabše. Je to stvar okusa. Poznam namreč dve tovarišici, ki sta si iz zabojev, papirja in prevlak uredili dve sobi in kuhinjo z istim srečnim smehljajem, kot bi opremile vse z drago orehovino in steklom. Humor? Ne, vera, idealizem, mladost, ki gre preko takih malenkosti.

Tu v tej sobi je prisegla nova, najmlajša tovarišica. Na steni je visel Križani, ob njem dve sveči, ki sta medlo trepetali v dnevni svetlobi.

»Jaz M. M. prisegam...«

V glasu ji zveni neka svečanost, pomešana z ono veliko vse odpuščajočo ljubeznijo in odločnostjo, ki hoče premagati vse zapreke: one male in one velike.

»... Tako mi Bog pomagaj!«

»Čestitam!«

Končano je. V sosednji sobici je miza, stoli, skodelice za čaj, limona, majhen narezek. Moj Bog, slono se je ugotovilo, da manjka tu žlica, tam nož, pri tretjem: »Prosim, nalahko sedi, ta stol je čisto provizoričen, a vendar tovarišici posedata in izmenjavata misli pozno v mrak.

»Veš«, pripoveduje starejša z mirnim glasom »ni vedno tako prijetno, kot se to vidi na prvi pogled. Polno pride nasproti nepriča-

VSEBINA:

Ob otvoritvah novih šol. Pripravnikova tožba. Kako se godi učitelju dnevničarju. Ali smo za celibat? Odgovor na »Nesrečni celibat«. Nekaj besed o naših »pomožnih knjigah«. »Trboveljski slavček« v Bolgariji. Učiteljski pokret: O konjereji. LISTEK: Poslovili so se... Splošne vesti. — Osebnе zadeve. — Kaj vse pišejo. — Učiteljska tiskarna. — Mladinska matica. — Učiteljski pevski zbor. — Šolski radio. — Stanovska organizacija JUU.

Izredna glavna skupščina v Zagrebu — preložena

Do danes, 2. novembra 1938., centralna uprava JUU ni prejela dovoljenja za dopuste delegatov. Zaradi tega je odložila za 6. novembra t. l. sklicano izredno glavno skupščino. O nadaljnjih ukrepih bo sklepal centralni upravni odbor JUU, ki bo pozvan na sejo.

Ti so pač sprejeli, kar jim je prvo prišlo pod roke in čakajo na redno stalno namestitev v državni službi. Njih dnevničarstvo je le začasno, le kratkoročno, pa čeprav se vleče dve, tri leta dolgo. Vendar je tudi to kratkoročno dnevničarsko službovanje važno za vse učiteljstvo.

— a.

nila iz službe. Razumeli bi jo vsaj nekoliko, če bi se razširila pozneje tudi na družino in njene življenjske potrebe, na študij doraščajočih otrok, preskrbo dragih knjig, plačevanje šolnin in preskrbovanje primernih ženinov za hčere — bodoče gospodinje, ker jih bodo kot device brez dot bolj težko našle. Ne zdi se mi prav, da bi se posvečalo toliko skrbi samo gospodinjstvu in materinstvu učiteljic. Posledno temu bi se moralo zahtevati, naj se tudi poročene delavke, kmetice, trgovke, advokatke, zdravnice, profesorice, gledališke igralke in pevke itd. posvete izključno gospodinjstvom in materinskim dolžnostim.

Kako pa je drugje? Turčija, v kateri je še v nedavnih časih prevladovalo najbolj nazadnjaško naziranje o vlogi žene v družbi, je

kovanega, mučnega, kar hoče človeku greniti življenje. Sama se težko otepa vsega tega. Sama v tej borbi ne pomeni nič. V nas prevladuje tovariški čut. Tu ni upraviteljev, nadučiteljev, učiteljev in pripravnikov; smo vsi velika skupnost v borbi za iste dolžnosti in pravice ter plačilo, za boljše razmere nas samih in otrok, ki so nam zaupani. Pristopi k stanovski organizaciji, tu najdeš vsaj moralno oporo, da nisi sama, da si del skupnosti, ki se bo vedno borila za vse in vsakogar.

Pozno zvečer sedita tovarišici v svoji sobi.

Nekdo zaprisega v Razdrtem, drugi v Križarjih, tretji, četrti... dvestoti.

Novi tovariši in tovarišice! Pristopite s svojimi mladimi močmi in ideali v stanovske vrste boljšemu in lepšemu, skupnemu cilju nasproti...

Dobrodošli! Pozdravljeni!

—t V Knjigarni Učiteljske tiskarne v Ljubljani in njeni podružnici v Mariboru dobite vse pisarniške potrebščine za šolo in dom; knjige za šolanje svojih otrok; učila za vse šole; knjige znanstvene in leposlovne vsebine zase, za odraslo mladino, otroke, prijatelje in znance; merila in razne merilne instrumente za šolo in praktično uporabo; papir »Jasnit« za kopiranje načrtov in skic. — V tiskarni se izvršujejo vsa v to stroko spadajoča dela od najnavadnejšega pa vse do najbolj finega večbarvnega tiska. — V knjigovoznici se vežejo knjige, brošure in izdelujejo najfinejša in tudi preprosta knjigoveška dela.

KDOR UČITELJ

TA ČLAN

UČITELJSKE TISKARNE!